VULNERABILITĂȚILE ARESTULUI CONTRAVENȚIONAL. ASPECTE DE DREPTURILE OMULUI

VULNERABILITIES OF CONTRAVENTIONAL ARREST. ASPECTS OF HUMAN RIGHTS

CZU: 342.924:343.232:342.9(478)(094.4)
DOI:https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.52

Inesa LUPECA[1]

ABSTRACT. *The protection of social values is a priority mission of the state, by virtue of which the legislator elaborates a series of legal norms intended to defend the social and legal order against harmful acts. Violation of these imperative norms triggers the mechanism of state coercion, which aims to attract the perpetrator to a certain form of legal responsibility, depending on the degree of social danger of the act committed, in our case - the misdemeanor. Contraventional arrest is a sanction that is applied exceptionally and consists of deprivation of liberty for a period established by the court decision and which is executed under the conditions provided by the Enforcement Code. At the same time, it is applied for the commission of a deed, which threatens or creates a real danger for the health or bodily integrity of the person, or in the case of the intentional non-execution of another contraventional sanction.*

Keywords: *sanction, contravention, contraventional arrest, vulnerabilities, guarantees, acquittals, rights.*

REZUMAT. *Ocrotirea valorilor sociale este o misiune prioritară a statului, în virtutea căreia legiuitorul elaborează un şir de norme juridice menite să apere ordinea socială şi de drept împotriva faptelor prejudiciabile. Încălcarea acestor norme imperative antrenează mecanismul constrângerii statale, care urmăreşte atragerea făptuitorului la o anumită formă de răspundere juridică, în funcţie de gradul de pericol social al faptei comise, în cazul nostru – contravenţia. Arestul contravenţional, este o sancţiune ce se aplică în mod excepţional şi care constă în privarea de libertate pe un termen stabilit prin hotărârea judecătorească şi care se execută în condiţiile prevăzute de Codul de executare. Totodată, se aplică pentru săvârşirea unei fapte, care atentează sau creează un pericol real pentru sănătatea ori integritatea corporală a persoanei, sau în cazul neexecutării intenţionate a unei alte sancţiuni contravenţionale.*

Cuvinte-cheie: *sancţiune, contravenţie, arest contravenţional, vulnerabilităţi, garanţii, achitate, drepturi.*

Aplicarea sancţiunilor juridice nu trebuie să constituie în sine niște mijloace de răzbunare a societăţii, ci viceversa de prevenire a săvârşirii tuturor faptelor cu caracter ilicit, iar în acest sens **aplicarea sancţiunii contravenţionale** nu prezintă un scop în sine, ci un simplu mijloc de ocrotire a relaţiilor sociale şi de formare a unui spirit de responsabilitate. Starea normală și firească a unei persoane este starea

[1] Inesa LUPECA, Studentă anul II, USM, inesalupeca@gmail.com, Coordonator: PANTEA Oleg, dr. în drept, conf. univ

de libertate. Un individ poate fi privat de libertate numai în anumite situații, strict stabilite de lege. De aceea, reglementarea dreptului la siguranță, ca o componentă a dreptului la libertate și siguranță, oferă protecția contra ingerințelor arbitrare ale autorităților publice în dreptul la libertate. [1, p.16] Privarea de libertate, ca stare contrară celei normale și firești a unui individ, poate fi definită drept plasarea acestuia într-un stabiliment de detenție, chiar dacă libertatea de mișcare nu este anulată. În dreptul contravențional această sancțiune este aplicată **mai rar**, fiind de competența instanței de judecată. Arestul contravenţional este considerată cea mai severă măsură punitivă luată de către autoritățile statului și se aplică numai în cazurile când printr-o contravenţie **se pune în pericol real sănătatea ori integritatea corporală a persoanei.** Chiar dacă se atentează la valorile supreme ale persoanei, nu în cazul tuturor contravenienţilor se aplică această sancţiune. Arestul contravențional se aplică doar persoanelor fizice și pentru o perioadă determinată. Ar fi ireal și oarecum ilogic ca arestul contravențional să poată a fi aplicat persoanelor juridice. [2]

Prin arestare doar omul poate fi constrâns, lipsit de libertate, lipsit de una din cele mai de preț valori sociale care există într-un stat. Această sancțiune constă în izolarea de societate a contravenientului prin încarcerarea acestuia, sub regimul prevăzut de lege. [3, p.113] Se pune problema cât este de corect de a aplica arestul contravențional în cazul săvârșirii contravențiilor și în ce măsură această formă de sancționare este eficientă și potrivită pentru faptele cu un grad social mai redus decât infracțiunea. Există multe dezbateri referitor la faptul că **arestul** trebuie să țină exclusiv de dreptul penal, nicidecum de cel contravențional. Suntem de acord cu această opinie, deoarece arestul oarecum este privit ca o formă mai gravă și mai complexă de răspundere și nu pare a fi potrivită pentru sancționarea în cazul contravențiilor, însă legiuitorul nostru totuși reglementează arestul contravențional în articolul 38 al Codului Contravențional din Republica Moldova Astfel se prevăd următoarele:

(1) Arestul contravenţional este o **sancţiune** contravenţională **excepţională** care constă în privarea de libertate pe un termen stabilit prin hotărâre judecătorească şi care se execută în condiţiile prevăzute de Codul de executare.

(2) Arestul contravenţional se aplică, de regulă, pentru săvârşirea unei **fapte care ameninţă** sau pune în pericol real sănătatea ori integritatea corporală a persoanei.

(3) Arestul contravenţional poate fi aplicat şi în cazul neexecutării intenţionate a unei alte sancţiuni contravenţionale.

(4) Durata arestului contravenţional este de la 3 la 15 zile. În cazul **concursului** de contravenţii sau al cumulului de hotărâri de sancţionare, pentru care, conform legii, se prevede în calitate de sancţiune arestul contravenţional, instanţa de judecată poate aplica această sancţiune pe un termen de pînă la 30 de zile.

(5) Durata reţinerii contravenţionale se include în durata arestului contravenţional.

(6) Arestul contravenţional **nu** poate fi aplicat, dacă acesta ar ameninţa sau ar pune în pericol real sănătatea ori integritatea corporală a contravenientului,

- persoanelor cu **dizabilităţi severe** şi **accentuate**,
- militarilor în termen,
- militarilor şi angajaţilor cu statut special ai Ministerului Afacerilor Interne,
- angajaţi în bază de contract,
- **minorilor**,
- **femeilor gravide**,
- femeilor care au copii cu vârsta de până la 8 ani,
- persoanei care este unicul întreţinător al copilului cu vârsta de până la 16 ani şi
- nici persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare. [4]

Pentru săvârșirea contravenției prevăzute la art. 78^1 poate fi aplicat arestul contravențional persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare, cu **condiția** că nu există impedimente justificate legate de starea lor de sănătate.

În conformitate cu normele expuse în art. 38 din Codul Contravențional al Republicii Moldova ne propunem să clasificăm vulnerabilitățile arestului contravențional față de:

- Învinuit;
- Victima contravenției;
- Stat.

Chiar din prevederile alin. (6) identificăm că legiuitorul ține cont de **cât de vulnerabilă** este persoana căreia îi poate fi aplicat arestul contravențional, astfel observăm că nu tuturor li se poate aplica această sancțiune, fiind prevăzut expres categoriile de persoane care nu sunt supuse arestului contravențional.

Este necesar să abordăm fiecare situație din perspectiva drepturilor omului, astfel una dintre categoriile de persoane care nu pot fi supuse arestului contravențional sunt persoanele cu **dizabilităţi severe** şi **accentuate**. Este obligatoriu a se stabili gradul de dizabilitate al persoanei și starea lui atât fizică, cât și psihică. Aceste persoane sunt **protejate**, din motiv că sunt considerate vulnerabile și au nevoie de ajutor, iar scopul legii contravenționale nu este de a pedepsi sau izola persoana prin orice mijloace, dar de a apăra drepturile şi libertăţile legitime ale acesteia. Nu este scuzat faptul că aceștia au săvârșit o contravenție, dar măsurile de reeducare sunt diferite față de cei mai vulnerabili.

În cazul **minorilor**, de asemenea este o situație specială, deoarece din prevederile legii vedem că nici lor nu li se poate aplica arestul contravențional. Este corect după părerea mea că aceștia sunt protejați, deoarece minorii sunt cel mai ușor de manipulat și influențat și în cazul în care persoana nu și-a format încă principiile și caracterul, atunci este foarte probabil că arestul nu îl va reeduca, dar îl va înrăi mai tare și este posibil ca el să comită contravenții mai departe sau mai grav, să ajungă să comită infracțiuni. Deși fapta minorului amenință sau pune în pericol real sănătatea

ori integritatea corporală a persoanei, se ține cont de faptul că minorul are dreptul la siguranță și libertate. Arestul cu scopul „corectării comportamentului" sau pentru a preveni minorul să recidiveze nu este permis.

Ne dăm seama din cele descrise că persoanele vulnerabile sunt cele care au cea mai mare nevoie de sancțiuni potrivite din partea statului ca aceștia să le poată executa. Altfel care ar mai fi scopul legii contravenționale, dacă nu cel de a servi societății și de a o proteja. Este necesar pentru ca sancțiunea contravențională să-ți atingă scopul, trebuie să fie aplicată în raport cu fiecare contravenție în parte și cu fiecare persoană în parte, luându-se în considerare principiul caracterului personal al răspunderii contravenționale și al individualizării răspunderii contravenționale

Însă totuși ce facem cu astfel de persoane dacă în practică acestea nu pot achita nici amenda, nici nu pot să muncească neremunerat (din cauza sănătății, gravidității, au copii mici de îngrijit sau sunt unicul întreținător al lor) și nici arestului contravențional nu pot fi supuse. Cum le vom sancționa? Vor fi cumva acestea eliberate de răspundere contravențională? Sigur că aceste întrebări vor avea răspuns în momentul în care se vor umple golurile din legislație, deoarece fiecare răspunde pentru fapta comisă ilegal, fără excepție.

Însă în ceea ce privește arestul contravențional aș dori să evidențiez faptul că nu este de ajuns să protejăm doar pe cel care a săvârșit fapta contravențională și este vulnerabil, dar și victima contravenției. Însă aici ne vom referi la art. 78 [1] din Codul Contravențional al Republicii Moldova care descrie violența în familie ca maltratarea sau alte acţiuni violente, comise de un membru al familiei în privinţa altui membru al familiei, care au provocat vătămare neînsemnată a integrităţii corporale și se sancţionează cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore sau cu arest contravenţional de la 7 la 15 zile. Pentru săvârșirea contravenției prevăzute la art. 78[1] până recent nu putea fi aplicat arestul contravențional persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare. Ne putem da seama că dacă este vorba despre vătămare neînsemnată a integrității corporale, această faptă nu este foarte gravă, dar există riscul ca violența să continue, iar victima să aibă de suferit. Aici se atribuie perfect arestul ca sancțiune, însă când acesta nu poate fi aplicat, devine o problemă.

Dacă este să raportăm asta la drepturile omului atunci unul dintre principalele motive pentru sancționarea unei persoane este protejarea drepturilor și libertăților **altor persoane**. Chiar dacă violența în familie este privită în dreptul contravențional ca o faptă cu un grad social de pericol redus, totuși noi considerăm că această faptă trebuie pedepsită conform codului penal, indiferent dacă aduce o vătămare neînsemnată a integrității corporale. Da, altfel este situația în care victima își provoacă în continuare partenerul sau alt membru al familiei la astfel de acțiuni, însă vorbind din prisma drepturilor omului dreptul la viață și securitatea personală este **fundamental**. Orice act de violență care pune în pericol viața sau integritatea fizică a unei persoane încalcă acest drept. Din păcate Republica Moldova încă se confruntă cu această problemă, deoarece victimelor le este frică să se plângă autorităților și nu este garantat

că actele de violență nu se vor mai repeta. Observăm cât de defavorabilă ar putea fi situația aceasta pentru victimă, din motiv că trebuie în continuare să locuiască cu membrul de familie abuzator, din motiv că nu poate fi ținut sub arest, trecând de vârsta de pensionare. Gradul de vulnerabilitate trebuie luând în considerare și din această perspectivă, deoarece atrage consecințe negative și se formează un decalaj destul de mare între sancțiunile care trebuie aplicate și cele care sunt aplicate și executate de fapt.

În acest sens, recent, în urma examinării acestei probleme ca fiind una urgentă și necesară, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra aplicării arestului pentru comiterea contravenției prevăzute de art. 78^1 CC [5] (violența în familie), prin **excepție** de neconstituționalitate: „În cazul comiterii contravenției prevăzute de art. 78^1 CC, instanțele judecătorești le pot aplica arestul contravențional persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare, **dacă** starea lor de sănătate permite acest fapt." Curtea a conchis că, interdicția **absolută** a aplicării arestului contravențional în cazul persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare este disproporționată în raport cu obligația procedurală a autorităților statale de a stabili un sistem **efectiv** de sancționare a tuturor formelor de violență în familie. Suntem de acord cu această hotărâre, deoarece în acest mod victima, care este partea vulnerabilă este protejată de legea contravențională și putem menționa că acesta este un succes pentru legislația noastră. În aceste cazuri tipul de sancțiune contează, deoarece nu va fi eficient să sancționezi contravenientul cu arest la domiciliu atâta timp cât acolo se află și victima afectată de fapta săvârșită de el.

Însă arestul contravențional nu este mereu o formă de disciplinare corectă și eficientă. Tendințele de astăzi a lumii civilizate sunt orientate către aplicarea pe larg a pedepselor **alternative** la detenție. Iar noi ce facem? Creăm mecanisme de constrângere din partea statului și supraaglomerăm la maximum locurile de detenție din țară. Nu este eficient ca statul să cheltuie mai mult pentru întreținerea unui contravenient în arest care nu și-a achitat spre exemplu amenda, care poate fi mai mică decât cheltuielile statului pentru o zi de arest. Din acest motiv ar trebui exclus arestul contravențional din categoria sancțiunilor contravenționale. Este suficient ca persoanele care comit infracțiuni să fie arestate și să-și execute pedeapsa în închisoare. Aici este și vulnerabilitatea cea mai mare a statului nostru în ceea ce privește arestul contravențional. Încă o vulnerabilitate o mai desprindem din faptul că **contravenientul de azi poate deveni infractorul de mâine** din motiv că și-a petrecut câteva zile în rest. Suntem conștienți că această formă de sancționare se aplică rar, dar ea nu ar trebui aplicată deloc în sferă de contravenții.

Executarea sancțiunii arestului contravențional este asigurată de instituțiile penitenciare, în condiţiile stabilite pentru regimul iniţial într-un penitenciar de tip semiînchis. Specificul acestui regim inițial constă în deținerea contravenienților în încăperi izolate (în sistemul de celulă), câte 4 persoane. Regimul arestaților asigură drepturile specifice ale acestora pe timpul deţinerii, cum ar fi dreptul la hrană, la asis-

tenţă sanitară, dreptul la vizite, corespondenţă, pot primi colete sau pachete cu provizii. Chiar dacă arestații contravențional sunt deținuți separat de persoanele deținute pe cauze penale, în încăperi/ blocuri aparte, fiind exclusă orice formă de contact, chiar și în cazul transportării lor de la o instituție la alta, asta nu înseamnă că ei se vor reeduca, din contra, vor avea o atitudine negativă, sau chiar depășită referitor la autoritățile statului, dar nu acesta trebuie să fie scopul statului nostru.

Suntem de acord cu opinia dr. în drept, conf. Univ. Pantea Oleg care menționează că: „Întemnițarea unei persoane, chiar și pe termen scurt, trebuie totuși reglementată în aria dreptului penal și nu contravențional, având în vedere gradul de pericol social al fapte comise și caracterul consecințelor faptei.”[2] Dreptul contravențional este o ramură distinctă de drept, și pentru a evita confuzia cu dreptul penal sau alte ramuri de drept, este necesar să identificăm limitele celor două ramuri. Nicidecum nu putem pune semnul egal între contravenții și infracțiuni, iar din acest motiv persoanele care au săvârșit contravenții și stau arestate în penitenciarele statului nostru nu trebuie să ocupe locurile din celule pentru niște contravenții. În schimb ar putea fi stabilite alte sancțiuni prin care persoanele să fie reeducate și într-adevăr să nu mai comită fapte ilicite. De exemplu le-ar putea fi blocate cardurile pentru câteva zile, sau accesul la internet, iar probabilitatea că nu vor mai comite după fapte ilicite este mai mare. Mai este conturată o idee prin care arestul contravențional să fie înlocuit cu o sancțiune contravențională nouă „arestul la domiciliu”, cu supravegherea de către Oficiului Central de Probațiune. Acest tip de sancțiune nu ar fi la fel de costisitor ca arestul contravențional și în acest mod vor putea fi aplicate și față de categoriile de persoane vulnerabile cărora organele competente nu le poate aplica arestul contravențional, cum ar fi femeile gravide, femeile care au copii cu vârsta de până la 8 ani, persoanei care este unicul întreţinător al copilului cu vârsta de până la 16 ani şi persoanele care au împlinit vârsta generală de pensionare. Aceasta sancțiune nu necesită mari cheltuieli din partea statului, însă revine cu o responsabilitate în plus pentru consilierii de probațiune.

Indiferent de tipul sancțiunii, persoana are dreptul la apărare, la siguranță și protecție din partea statului. Astfel conform CEDO, în articolul 5 menționează expres:

1. Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranţă. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepţia următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale :

a) dacă este deţinut legal pe baza condamnării pronunţate de către un tribunal competent ;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau deţineri legale pentru nerespectarea unei hotărâri pronunţate de un tribunal, conform legii, ori în vederea garantării executării unei obligaţii prevăzute de lege ;

c) dacă a fost arestat sau reţinut în vederea aducerii sale în faţa autorităţii judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvârşit o infracţiune sau când există motive temeinice ale necesităţii de a-l împiedica să săvârşească o infracţiune sau să fugă după săvârşirea acesteia ;

d) dacă este vorba de detenţia legală a unui minor, hotărâtă pentru educaţia sa sub supraveghere sau despre detenţia sa legală, în vederea aducerii sale în faţa autorităţii competente ;

e) dacă este vorba despre detenţia legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond ;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenţia legală unei persoane în scopul împiedicării pătrunderii ilegale pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.[6]

Articolul 5 al CEDO este destinat protecției libertății fizice a oricărei persoane împotriva arestării sau detenției arbitrare sau abuzive. Observăm că la nivel internațional se pune accent pe interesele persoanei și se oferă garanții de protecție a drepturilor acestora. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a trasat anumite linii directoare în ceea ce privește condițiile și **limitele** aplicării arestului, plasând pe primul plan **prezumția libertății** ca punct de reper la examinarea unei situații concrete. Curtea apreciază negativ utilizarea în exclusivitate a unor temeiuri formale sau citarea unor texte de lege la emiterea hotărârilor judecătorești de aplicare a arestării.

Dreptul constituțional la libertate individuală și siguranță presupune că persoana nu poate fi lipsită de libertate și supusă reținerii sau arestului în mod arbitrar și samovolnic, după bunul plac al reprezentanților organelor statale. Totuși, acest drept nu este unul absolut, deoarece spre exemplu în cazul infracțiunilor arestul este o pedeapsă mai des aplicată și mai potrivită. Și aici observăm că gradul de pericol social și prejudiciul cauzat sunt mult mai mari, decât în cazul contravențiilor. Nu putem compara eschivarea de la plata amenzii cu o omorul. Aici ne confruntăm cu o transformare a amenzii contravenţionale în închisoare, iar acest aspect, de asemenea, are o conotaţie penală, în ipoteza în care făptuitorul, prin neplata amenzii stabilite, s-ar expune riscului de a fi condamnat la pedeapsa închisorii. **Se pune întrebarea- este mai vulnerabilă persoana care stă în arest pentru neachitarea amenzii sau cea care își execută pedeapsa în închisoare pentru săvârșirea unui omor?** Fără mult efort ne dăm seama care este răspunsul și unde mai are de lucrat legiuitorul moldav. Individul nu se mai simte protejat şi drepturile sale şi libertățile sunt afectate și atinse de un posibil pericol după părerea lui.

Având în vedere specificul arestului, dar și drepturile esențiale ale persoanei care pot fi afectate în mod semnificativ, acesta este un **mod dur** de influență socială, deoarece poate degenera cu ușurință în crearea unor daune extrem de grave persoanei. Persoana poate fi afectată considerabil din punct de vedere psihologic. Chiar dacă arestul poate fi pe timp de 3 zile, în acest timp persoana este lipsită de drepturile sale fundamentale, de posibilitatea de a dispune de bunurile sale, să comunica liber cu alte persoane, lucruri care produc schimbări stresante în ritmul obișnuit al vieții unei persoane și o face **vulnerabil**. prin reținere demnitatea persoanei este umilită.

Ne bucurăm însă de faptul că nu oricine poate aplica arestul contravențional, deoarece este de competența exclusivă a instanței de judecată. Dar nu este suficient ca agentul constatator să stabilească contravenția și să întocmească procesul-verbal, apoi instanța să pronunțe hotărârea, mai este nevoie ca contravenientul să fie pus la respect de autoritățile statului, nu neapărat cu arest contravențional, în măsura în care să nu mai comită ulterior astfel de fapte. Ne bucurăm că agentul constatator doar stabilește contravenția, nu are în competența sa și aplicarea arestului contravențional. Dacă ar fi posibil ca agentul constatator să poată aplica arestul contravențional, ar fi un dezechilibru major în sistemul sancțiunilor contravenționale.

Concluzii

Sancționarea contravențională este o instituție fundamentală în prevenirea și combaterea faptelor care contravin conviețuirii sociale. Autoritățile statului trebuie să conștientizeze care este rolul lor în prevenirea și combaterea acestor fapte cu grad redus de pericol social și, respectiv, în găsirea unor pârghii adecvate pentru eficientizarea realizării scopului preventiv și represiv pentru care au fost aplicate. Arestul contravențional este o sancțiune excepțională, care sperăm că pe parcurs va fi exclusă din lista sancțiunilor contravenționale. Ne-am convins de vulnerabilitățile aplicării arestului contravențional și de faptul că această „formă de reeducare" aparține dreptului penal. Lăsăm loc liber pentru alte opinii, însă persoana se află în centrul societății, ea este primordială, și atâta timp cât se creează o ură și antipatie față de organele de drept, atunci este o problemă considerabilă în legislație. Însă normele de drept au scopul de a fi perfecționate în așa mod în care să fie aplicate corect și să servească intereselor societății.

Referințe bibliografice:

1. Spînu Igor, Spînu Oleg *Particularitățile sancțiunilor contravenționale în cadrul raportului de răspundere contravențională* [citat 05.12.2023]. Disponibil : https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/16-23_13.pdf;
2. Oleg Pantea *Caracterele juridice ale arestului contravențional* [citat 05.12.2023]. Disponibil: https://juridicemoldova.md/11475/caracterele-juridice-ale-arestului-contraventional.html ;
3. Furdui Sergiu *Dreptul contravențional* Ediția I, Chișinău: Editura Cartier SRL, 2005 [citat 06.12.2023];
4. *Codul Contravenţional al Republicii Moldova* Nr. *218 din 24-10-2008,* în Monitorul Oficial Nr. 78-84 din 17-03-2017;
5. Hotărârea nr. 28 din 22.11.2018 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi de la articolul 781 din Codul contravențional. [citat 06.12.2023]. Disponibil: http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri &docid=675&l=ro;
6. Convenţia europeană a Drepturilor Omului [citat 07.12.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron.